

עבודה זרה מב

עניין: צורת דרקון

תשובות מהר"ם מרוטנבורג

ח"ב סי' תצו

וכל ימי הייתי תמיה מה זה שעובדין לדרקון לפי דברי המפרשים שהוא נחש ממש, והכתיב [בראשית ג, טו] ואיבה אשית וגו', ומה (שכו) [טובו] ומה יופיו. ומצאתי בספר²³⁴ של ר' שבתי החכם שהדרקון בריח בשמים ושמו תלי הגדול ומושל בכל המזלות, והגוים סבורים שממשלתן מכחו ועובדין לו. ודבריו נכוחים, דהא מני ליה בהדי חמה ולבנה, ואף על גב דלשון הגמ' אינו משמע כן דקאמר [ע"ז מגא] שיש לו ציצין בין פירקי צואר, יש ליישב דבריו כי הם טובים וישרים בעיניי.

פירוש המשניות לרמב"ם

והדרקון צורת גוף שיש לו ציצין קשקשין הרצה לצין סנפירין קשקשי הדג וזו הנורה היתה אללס מהודרת לפי שהן מיתקסין אותן לחלק מחלקי גלגל והגיד לי איש אחד מצעלי מלאכה זו שזו הנורה הוא הנורה לתלי הלצנה ונקרא צערי צ"ל גוזה"ר ושהיא נעשית על תצנית כך צערה כך וכך ושאלתי צאיה ספר זכרו זה לפי שאני לא ראיתי מעולם נורה זו ואמר כי מלמדו צדה מלצו נורה זו עם הרצה דצרים שמסר לו צסוד: וכלים מכוזדים הם

המדריך המספיק לרב תנחום ירושלמי

דרקון צורת חמה²³⁵ צורת דרקון²³⁴ ויאמר גם הדרקון, ואמרו שהוא צורת נחש מתפתל והוא הנקרא במקרא נחש בריח²³⁵ ואבן גנאח אמר כי נחש בריח הוא התלי הנלד מהפסק שני גלגלים ויהיה דומה לפתן הגדול המתפתל ורובץ²³⁶ ופירוש המשנה הדרקון צורת אדם עם כנפים וקשקשת הרבה בגבו בין כנפיו כקשקשת הדגים, ואמרו כי הצורה הזאת מיוחסת לחצי גלגל הירח על פי מה שחושבים בעלי המדע הזה.²³⁷

מרדכי סי' תתמ

והדרקון שעובדין להם ודרקון הוא נחש צרית צמנים ושמו תלי הגדול ומושל במזלות ומש"ה חשיב ליה צהדי צורת חמה ולצנה אלל צורות עופות וסוסים אין העובדי כוכבים עובדין להן אפילו כשהן תצנית צפני עממן וכ"ש כשהן מלויירין

הערות השואל ומשיב

על המהר"ם מרוטנבורג

סי' תקמז (תצו). מה שהביא בשם ר' שבתי החכם כמדומה לי שהוא הח' שמביא רש"י ז"ל בעירובין נו ע"ש. והנה מצאתי בס' יצירה עם פי' הגאון התנא האלקי מוהרא"ו ז"ל פי' משנה א כתב שתלי הוא התנין במזלות וכל הפלסופים והתוכנים לא ידעו מזה והקשו קושי, וע"י התנין יתורץ הכל. והנך רואה שהחכם הקדמון ר' שבתי ידע מזה שכתב שמו תלי הגדול המושל בכל המזלות. ועי' רמב"ן פ' שופטים בפסוק לא תלמד לעשות:

ביאור הגר"א על ספר יצירה פ"ו מ"א

ג' וג' כו': תלי. הוא התנין במזלות ש"י יאלו כל המזלות וע"י יאלו וע"י כל החילופים במהירות ובאחור ועמידת הכוכבים והילוכם לאחור והוא כולל כולם ולפי שלא ידעו בו הפילוסופים והסוכנים נשחצו במהירות ואחור הכוכבים וכל ה"ל וס"ד וגזרו שהגלגל חוזר ומזלות קבועים ונלכדו לגלגל הקפה וליואל מרכז ודברים זרים והכחשו דברי רבותינו ז"ל בחלוצי רקיע אבל ע"י התנין במזלות יתורץ הכל והוא נעלם כמו לב, וכן לב ע"י

ביאור הגר"א על ספד"צ דף יא ע"ג

הרקיע י"צ מזלות ותלי שהוא כמלך שהוא נקרא תנין כידוע ובו נאחזין כל צבא השמים ונכללין בו. וכ"ה צאלו הגלופין א' שכולל את כולם ונקרא תנין והוא מתפשט באורך הראש וממנו מתפשטים כל הגלופים לכאן ולכאן כמ"ס צא"ר שם (קכח ב) חורא דיליה אנהיר לחליסר עיבר גילופין לארבע עיבר צססרעא חדא ולארבע עיבר צססרעא דאנפוי ולארבע עיבר צססרעא צסחריי אחרא וחד לעילא דנגלגלחא ר"ל ארבע לאחוריו וארבע וארבע לב' דדי הפנים וחד על הראש והוא התנין שכולל את כולם. והוא דמות הנחש מתפשט באורך על כל הראש ולכן נקרא תנין. וידוע ששני תניין הן א' ליתן נחש בריח (ישעיה כו) שהוא שוכב לאורך הים כנריח כידוע וא' ליתן נחש עקלתון (שם) שמתעגל ומקיף את כל העולם ואוחז הזנב בראש וכן הוא בתנין השמים ששוכב באמצע המזלות כנריח וחוזר ומתעגל וזב בראש כמ"ס הקדמונים. וז"ש בחיור דחויא אריך. ר"ל נחש צריח.